

UNIVERZA V LJUBLJANI
FILOZOFSKA FAKULTETA
ODDELEK ZA SLOVENISTIKO

TINA ČAS

**Jezikovne zahteve v nacionalnih poklicnih
kvalifikacijah za varnostno osebje**

Diplomsko delo

Mentor: red. prof. dr. Marko Stabej

Ljubljana, 2016

IZVLEČEK

JEZIKOVNE ZAHTEVE V NACIONALNIH POKLICNIH KVALIFIKACIJAH ZA VARNOSTNO OSEBJE

V diplomskem delu avtorica predstavi jezikovne zahteve v nacionalnih poklicnih kvalifikacijah (NPK) za varnostno osebje, kjer upošteva zahtevano stopnjo izobrazbe, rabo slovenskega jezika, ki je vključena v operativne cilje, jezikovne zahteve v katalogih strokovnih znanj in spretnosti ter zahteve za pridobitev službene izkaznice. Osredotoči se na NPK Varnostnik, ki ima v okviru usposabljanj predvideno predavanje o rabi slovenskega jezika. Opredeli tudi kriterije besedilnosti in razumljivosti in pregleda 30 testov, izmed katerih izbere primere vprašanj in na podlagi kriterijev analizira pisne izdelke kandidatov za varnostnike.

Ključne besede: jezikovne zahteve, raba slovenskega jezika, varnostnik

ABSTRACT

LINGUISTIC DEMANDS IN THE NATIONAL PROFESSIONAL QUALIFICATIONS FOR SECURITY STAFF

In the following thesis the author presents the linguistic demands in the national professional qualifications (NPK) for security staff, considering the needed education level, the use of the Slovene language included in the operational aims, the language demands in the catalogues of professional knowledge and skills as well as all the criteria required to get a job identification.

The thesis focuses on NPK Varnostnik (NPK Security Guard) who has a planned lecture on the use of the Slovene language during its training programme. The thesis also defines the textuality and understandibility criteria, overviewing thirty tests among which it chooses some question examples. On the basis of the given criteria the thesis analyses the written tasks of the security guard candidates.

Key words: linguistic demands, use of Slovene language, security guard

KAZALO

1 UVOD	7
2 NACIONALNE POKLICNE KVALIFIKACIJE ZA VARNOSTNO OSEBJE	8
2.1 POSTOPEK PRIDOBITVE NPK ZA VARNOSTNO OSEBJE	10
2.1.1 Razpis terminov in prijava kandidatov	10
2.1.2 Obvestilo o potrebnih dokumentih za pripravo zbirne mape	10
2.1.3 Usposabljanje	11
2.1.4 Preverjanje in potrjevanje NPK	12
2.1.5 Certifikat	13
2.1.6 Službena izkaznica	13
2.2 POGOJI, VSEBINE, TRAJANJE NPK ZA VARNOSTNO OSEBJE	14
2.3 NPK VARNOSTNIK	16
2.3.1 Udeležba na predavanju o rabi slovenskega jezika	18
3 JEZIKOVNE ZAHTEVE V NPK ZA VARNOSTNO OSEBJE	20
3.1 Zahtevana stopnja izobrazbe	20
3.2 Raba slovenskega jezika kot operativni cilj	20
3.3 Jezikovne zahteve v katalogih strokovnih znanj in spretnosti	21
3.4 Upoštevanje meril pri preverjanju – pogovor s člani komisij	21
3.5 Jezikovne zahteve za pridobitev službene izkaznice	23
4 KRITERIJI BESEDILNOSTI IN RAZUMLJIVOSTI, PREGLED TESTOV PISNEGA PREVERJANJA IN UGOTOVITVE	26
4.1 SPLOŠNO	26
4.2 KRITERIJI BESEDILNOSTI	26
4.3 KRITERIJI RAZUMLJIVOSTI	28
4.4 OPIS TESTOV	30
4.5 VZOREC PREGLEDANIH TESTOV	31
4.5.1 Število, starost in spol kandidatov	31
4.5.2 Stopnja izobrazbe	31
4.6 UGOTOVITVE NA PODLAGI ANALIZE KRITERIJEV BESEDILNOSTI IN RAZUMLJIVOSTI	32
4.6.1 Ustreznost odgovorov po kriteriju kohezije in koherence	32
5 ZAKLJUČEK	41
LITERATURA	43

1 UVOD

Že dobrih osem let sem v stiku s kandidati, ki si želijo postati varnostniki. Pogosto se že ob prvem klicu ali e-pošti opazi, da imajo z izražanjem v slovenščini težave. V težavah se znajdejo v osnovni komunikaciji, ko jih zanima, kdaj so načrtovana usposabljanja, kakšni so pogoji za pristop k usposabljanju, kako potekajo predavanja in podobno.

V diplomskem delu se bom posvetila jezikovnim zahtevam v nacionalnih poklicnih kvalifikacijah za varnostno osebje. Najprej bom opisala, kaj nacionalne poklicne kvalifikacije (v nadaljevanju NPK) sploh so, sledila pa bo predstavitev NPK za varnostno osebje, postopek pridobitve NPK ter pogoji, vsebine in trajanje usposabljanja. Na podlagi pogojev in vsebin, ki jih posamezne NPK imajo, bom izpostavila NPK Varnostnik in NPK Varnostnik čuvaj, ki sta edini NPK za varnostno osebje, kjer je minimalna stopnja izobrazbe zaključena osnovna šola, prav tako pa sta edini, ki imata v sklopu komunikacij predvideno predavanje o rabi slovenskega jezika.

Sledi predstavitev jezikovnih zahtev, ki so opredeljene s katalogi strokovnih znanj in spretnosti, Zakonom o zasebnem varovanju ter različnimi pravilniki. V tem delu opredelim zahtevano stopnjo izobrazbe, rabo slovenskega jezika v okviru operativnih ciljev, merila pri preverjanju in potrjevanju, ki se nanašajo na slovenski jezik, preverim tudi upoštevanje meril v praksi, v zadnjem delu pa opredelim tudi jezikovne zahteve za pridobitev službene izkaznice, brez katere ne morejo opravljati svojega poklica.

Sledi empirični del, kjer v uvodu predstavim kriterije besedilnosti in razumljivosti, ki jih nato preverim tudi na praktičnih primerih. Sklepam, da bodo odgovori kandidatov pravopisno precej pomanjkljivi, prav tako bo šibka tudi kohezija in posledično tudi koherenca.

2 NACIONALNE POKLICNE KVALIFIKACIJE ZA VARNOSTNO OSEBJE

»Nacionalna poklicna kvalifikacija je delovna, poklicna oziroma strokovna usposobljenost, ki je potrebna za opravljanje poklica na določeni ravni zahtevnosti del in je pripravljena na podlagi nacionalnega poklicnega standarda. Nacionalna poklicna kvalifikacija omogoča pridobitev javno veljavne listine o poklicni usposobljenosti in se uvršča v nacionalno ogrodje kvalifikacij. Pogoje in postopke pridobivanja nacionalnih poklicnih kvalifikacij ureja Zakon o nacionalnih poklicnih kvalifikacijah (Ur. l. RS, št. 1/2007), ki je v pristojnosti Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve«.¹

Na spletni strani Državnega izpitnega centra (v nadaljevanju RIC) lahko preberemo, da ima poklicna kvalifikacija pomen tako za posameznika, ki ima na ta način možnost za dokazovanje svojega skritega znanja in spretnosti, kot tudi za delodajalca, saj lahko pridobi usposobljenega delavca.²

Nacionalne poklicne kvalifikacije so namenjene odraslim brez javno veljavne listine o poklicni ali strokovni izobrazbi, tistim s poklicnimi kompetencami in tistim, ki želijo stopiti korak višje na svoji poklicni poti, ne da bi jim bilo treba pridobiti višjo stopnjo izobrazbe.³

Varnostno osebje, kamor uvrščamo varnostnike čuvaje, varnostnike, varnostnike nadzornike, varnostnike telesne stražarje, operaterje varnostno-nadzornih centrov, varnostne tehnike, pooblaščen inženirje varnostnih sistemov in varnostne menedžerje, se mora strokovno usposablјati in izpopolnjevati, saj na ta način pridobiva in izpopolnjuje strokovna znanja in spretnosti, ki jih določajo programi strokovnega usposablјanja in izpopolnјevanja varnostnega osebja. Programe določi minister, pristojen za notranje zadeve, glede na vrsto dela, ki ga varnostno osebje opravlja na področju zasebnega varovanja (Čas, 2014: 11). Programi so bili pripravljani na podlagi veljavnih poklicnih standardov in katalogov strokovnih znanj. Katalogi strokovnih znanj in spretnosti so strokovni dokumenti, razviti na

¹ <http://www.cpi.si/nacionalne-poklicne-kvalifikacije.aspx>, 7. 4. 2016.

² http://www.ric.si/kvalifikacije/splosne_informacije/, 8. 4. 2016.

³ <http://www.ric.si/kvalifikacije/certifikat/>, 8. 4. 2016.

podlagi poklicnega standarda in so podlaga za postopke preverjanja in potrjevanja nacionalnih poklicnih kvalifikacij (v nadaljevanju: NPK). Tako poklicni standardi kot katalogi znanj so dostopni na spletni strani Centra za poklicno izobraževanje.

»Varnostno osebje je strokovno usposobljeno glede na vrsto dela, ki ga opravlja po Zakonu o zasebnem varovanju, če ima:

- opravljen **izobraževalni program** s področja zasebnega varovanja, v skladu s predpisi, ki urejajo javne izobraževalne programe,
- opravljeno **strokovno usposabljanje in izpopolnjevanje**, kot ga določa Zakon o zasebnem varovanju, in pridobljeno **nacionalno poklicno kvalifikacijo** s področja zasebnega varovanja v skladu s predpisi, ki urejajo nacionalne poklicne kvalifikacije, ali
- na drug način pridobljeno nacionalno poklicno kvalifikacijo s področja zasebnega varovanja v skladu s predpisi, ki urejajo nacionalne poklicne kvalifikacije, če opravljeno strokovno usposabljanje in izpopolnjevanje, kot ga določa ta zakon, ni obvezno« (40. člen Zakona o zasebnem varovanju).

Pravilnik o izvajanju strokovnega usposabljanja in izpopolnjevanja varnostnega osebja v 2. členu opredeli strokovno usposabljanje in izpopolnjevanje varnostnega osebja, kamor uvršča strokovno usposabljanje za pridobitev NPK, obdobjo strokovno izpopolnjevanje in strokovno izpopolnjevanje. V istem členu je zapisano tudi, da »s strokovnim usposabljanjem za pridobitev nacionalne poklicne kvalifikacije kandidati usvojijo znanje in spretnosti za opravljanje del in nalog varnostnega osebja ter se pripravijo na preizkus strokovne usposobljenosti«.

Usposabljanja lahko izvajajo samo nosilci javnega pooblastila za strokovno usposabljanje in izpopolnjevanje varnostnega osebja. Nosilci javnega pooblastila izvajajo programe strokovnih usposabljanj in izpopolnjevanj, zagotavljajo kadrovske, materialne in prostorske možnosti ter opremo za izvajanje programov, skrbijo za vodenje evidence ter izvajajo postopke preverjanja in potrjevanja NPK.⁴

⁴http://www.mnz.gov.si/si/mnz_zasvas/zasebno_varovanje_detektiv/zasebno_varovanje/usposabljanje/, 11. 4. 2016.

2.1 POSTOPEK PRIDOBITVE NPK ZA VARNOSTNO OSEBJE

2.1.1 Razpis terminov in prijava kandidatov

Organizatorji usposabljanja, ki so nosilci javnega pooblastila za strokovno usposabljanje in izpopolnjevanje varnostnega osebja, morajo najkasneje 60 dni pred pričetkom posameznih strokovnih usposabljanj in izpopolnjevanj (v nadaljevanju: usposabljanja) na svoji spletni strani objaviti termine posameznih usposabljanj, prav tako pa tudi predvidene termine za preizkus usposobljenosti. Kandidati se lahko prijavijo tudi po elektronski pošti, najkasneje osem dni pred pričetkom usposabljanja. Prijava mora vsebovati osebno ime kandidata, rojstne podatke, prebivališče, kontaktne podatke in podpis (Pravilnik, 2012).

Organizatorji usposabljanja imajo pripravljene tudi obrazce za prijavo na posamezno usposabljanje NPK. Na podlagi prijav organizator usposabljanja kandidate obvesti o datumu pričetka usposabljanj ter mu posreduje vse potrebne informacije (urnik, lokacija idr.).

2.1.2 Obvestilo o potrebnih dokumentih za pripravo zbirne mape

Svetovalec⁵ za pripravo zbirne mape (portfolio) kandidate pozove, da pripravijo dokumente, potrebne za pripravo zbirne mape, ki jo bo v postopku preverjanja in potrjevanja pregledala izpitna komisija in preverila ustreznost kandidata za pristop k izpitu.

Zbirna mapa je skupek dokazil posameznikove usposobljenosti, ki si jo je pridobil s formalnim ali neformalnim učenjem ali pa z delovnimi in življenjskimi izkušnjami. »Pri preverjanju in potrjevanju NPK pomeni (mapa, op. T. Č.) pregled kandidatovih dosežkov učenja, delovnih ali drugih izkušenj, sistematično urejenih pridobljenih kompetenc in kvalifikacij, ki zadovoljujejo zahteve iz katalogov standardov strokovnih znanj in spretnosti«. ⁶

⁵ Svetovalec se za to delo usposobi na Centru RS za poklicno izobraževanje ali na Andragoškem centru Slovenije.

⁶ <http://www.varnostnoizobrazevanje-cas.si/sl/content/nacionalne-poklicne-kvalifikacije/portfolio.html>, 9. 4. 2016.

Zbirno mapo sestavljajo naslednje enote:

- Predstavitev kandidata: življenjepis (lahko v obliki europass), vsa dotlej pridobljena dokazila o izobraževanju oziroma usposobljenosti, s katerimi dokazuje, da izpolnjuje posebne pogoje iz kataloga strokovnih znanj in spretnosti, določene za NPK varnostnik;
- Delovne izkušnje: vpisi v delavsko knjižico, pogodba o delu, izjava delodajalca ipd. s katerimi dokazuje delovno dobo in zaposlitev v konkretnih podjetjih, ki potrjujejo njegove delovne izkušnje vezane na konkretno poklicno kvalifikacijo;
- Izobraževanje in usposabljanje: kandidat poda potrdila o vseh tečajih, seminarjih, usposabljanjih, ki se jih je udeležil, vežejo pa se na kompetence iz poklicnega standarda ter vsebino kataloga standardov;
- Reference: dokazila o neformalno ali priložnostno pridobljenih znanjih in spretnostih, ki se navezujejo izključno na poklicno kvalifikacijo, ki jo želi kandidat pridobiti;
- Vrednotenje: komisija, ki je določena s strani RIC za posamezno preverjanje in potrjevanje NPK, pregleda in ovrednoti zbirno mapo. Na osnovi ocene se odloči, ali lahko kandidatu poklicno kvalifikacijo podeli ali pa ga napoti na preverjanje za tiste dele iz poklicnega standarda in kataloga standardov strokovnih znanj in spretnosti, ki jih kandidat z dokazili ni dokazal.⁷

2.1.3 Usposabljanje

Usposabljanje poteka po programu za posamezno varnostno osebje, ki ga določi minister za notranje zadeve na podlagi veljavnih poklicnih standardov in katalogov strokovnih znanj. Vsebine, trajanje usposabljanja in pogoji za pridobitev NPK so opisani v nadaljevanju.

Naloga varnostnega osebja je, da se redno strokovno usposablja in izpopolnjuje. Usposabljanja so z zakonom določena kot obvezna. Varnostno osebje

⁷ <http://www.zrszv.si/index.php/izobrazevanje/poklicno-usposabljanje/nacionalne-poklicne-kvalifikacije>, 11. 4. 2016, in <http://www.varnostnoizobrazevanje-cas.si/sl/content/nacionalne-poklicne-kvalifikacije/portfolio.html>, 9. 4. 2016.

usposabljanja opravi pri organizatorju usposabljanj, ki je nosilec javnega pooblastila (Savski, 2012).

Organizator usposabljanj na podlagi programov in vsebinskih sklopov v okviru operativnih ciljev pripravi liste prisotnosti, ki jih mora kandidat podpisati za vsak vsebinski sklop. Četrty člen Pravilnika o izvajanju strokovnega usposabljanja in izpopolnjevanja varnostnega osebja namreč določa, da kandidat uspešno zaključi usposabljanje, če se udeleži najmanj 80 odstotkov predvidenih ur usposabljanja za posamezen predmet. To se lahko preveri le na podlagi vodenja ustrezne evidence prisotnosti. Vsem kandidatom, ki so uspešno zaključili usposabljanje, organizator izda ustrezno potrdilo o udeležbi na usposabljanju.

2.1.4 Preverjanje in potrjevanje NPK

Usposobljenost kandidata, ki je opravil usposabljanje za pridobitev NPK, se preveri s postopkom preverjanja in potrjevanja nacionalnih poklicnih kvalifikacij in mora potekati v skladu s predpisi, ki urejajo NPK.⁸

»Pri preizkusu strokovne usposobljenosti kandidata po programih strokovnega usposabljanja in izpopolnjevanja za pridobitev nacionalne poklicne kvalifikacije in po programih strokovnega izpopolnjevanja ali obdobjnega strokovnega izpopolnjevanja se upoštevajo vsebine posameznega poklicnega standarda, kataloga strokovnih znanj in spretnosti ter programa strokovnega usposabljanja in izpopolnjevanja« (Pravilnik, 2014, 5. člen).

Preverjanje in potrjevanje NPK na podlagi 19. člena Zakona o nacionalnih poklicnih kvalifikacijah opravi tričlanska komisija, sestavljena iz predsednika in dveh članov, ki imajo licenco. Naloge komisije določa Zakon o nacionalnih poklicnih kvalifikacijah, natančneje pa jih določata Pravilnik o sestavi komisij za preverjanje in potrjevanje nacionalnih poklicnih kvalifikacij ter o načinu in postopku za pridobitev in izgubo licence (Pravilnik, 2010) in Pravilnik o načinu in postopku preverjanja in potrjevanja nacionalnih poklicnih kvalifikacij (Pravilnik, 2015).

⁸ <http://www.varnostnoizobrazevanje-cas.si/sl/content/nacionalne-poklicne-kvalifikacije/usposabljanje-npk.html>, 6. 4. 2016.

Organizator oziroma izvajalec usposabljanja zaprosi RIC za imenovanje komisije za posamezno NPK (NPK varnostnik, NPK varnostni menedžer itd.). Ena izmed nalog komisije je, da preverja in ocenjuje strokovna znanja in spretnosti kandidatov, določenih s poklicnimi standardi in katalogi strokovnih znanj in spretnosti.

2.1.5 Certifikat

Certifikat o pridobljeni nacionalni kvalifikaciji je javna listina. Prejme jo vsak kandidat, ki uspešno zaključi usposabljanje za izbrano nacionalno poklicno kvalifikacijo in opravi preverjanje in potrjevanje pred tričlansko komisijo, ki je določena s strani RIC.⁹

2.1.6 Službena izkaznica

Kandidat z uspešno opravljenim usposabljanjem ter preverjanjem in potrjevanjem pridobi certifikat. V kolikor se želi kandidat zaposliti v zasebno varnostni družbi, mora zaprositi za službeno izkaznico pri Ministrstvu za notranje zadeve.

Po Zakonu o zasebnem varovanju mora prosilec za pridobitev službene izkaznice izpolnjevati naslednje pogoje:

- da je star najmanj 18 let,
- da ima državljanstvo države članice Evropske unije, Evropskega gospodarskega prostora ali Švicarske konfederacije,
- da je strokovno usposobljen glede na vrsto del, ki jih bo opravljal,
- da je varnostno preverjen in nima varnostnih zadržkov,
- da mu v obdobju zadnjih dveh let ni bila odvzeta službena izkaznica zaradi kršitev tega zakona,
- da je zdravstveno in psihično sposoben glede na vrsto del, ki jih bo opravljal,
- **da aktivno obvlada slovenski jezik** (izpostavila T. Č.).

⁹ <http://www.ric.si/kvalifikacije/certifikat/>, 8. 4. 2016.

2.2 POGOJI, VSEBINE, TRAJANJE NPK ZA VARNOSTNO OSEBJE

V nadaljevanju so predstavljeni le posebni pogoji za pridobitev NPK Varnostnik in NPK Varnostnik čuvaj, trajanje in operativni cilji, ki predstavljajo tudi vsebinske sklope predavanj, ki jih imajo kandidati na usposabljanju. Program sicer zajema naslednje točke: ime kataloga in poklicni standard, posebne pogoje, ki jih mora izpolnjevati oseba, ki se želi vključiti v program strokovnega usposabljanja in izpopolnjevanja, trajanje usposabljanja in tarifa za izvajanja, cilji (usmerjevalni in operativni), materialni pogoji, pogoji za dokončanje programa usposabljanja (dokončanje usposabljanja in preizkus strokovne usposobljenosti), prilagoditve za osebe s posebnimi potrebami, kadrovske reference po vsebinskih sklopih in literaturo.

NPK Varnostnik

»Posebni pogoji, ki jih mora izpolnjevati oseba, ki želi pridobiti poklicno kvalifikacijo varnostnik:

- Zdravniško potrdilo o zdravstveni sposobnosti za delo varnostnika, ki ga izda zdravnik specialist medicine dela in športa;
- **Končana osnovna šola** (izpostavila T. Č.);
- Opravljeno strokovno usposabljanje za varnostnika v skladu z zakonom, ki ureja zasebno varovanje«. ¹⁰

Program usposabljanja določa, da usposabljanje traja 102 uri. Vsebine so razdeljene v različne sklope.

	VSEBINSKI SKLOP	ŠT. UR	DODATNA DELITEV
1.	Zasebno varovanje	12	
2.	Dolžnosti in uporaba ukrepov in drugih sredstev varnostnika	8 + 20p*	teorija + 4 ure prakse v učilnici in 16 ur prakse v telovadnici
3.	Kazniva ravnanja	6 + 2p	
4.	Varovanje javnih zbiranj	4 + 3p	
5.	Opravljanje intervencij	3 + 2p	
6.	Prevoz in varovanje gotovine ter drugih vrednostnih pošiljk	3 + 3p	
7.	Sistemi tehničnega varovanja	6	

¹⁰ <http://www.nrpslo.org/katalog.aspx/00107721>, 6. 4. 2016.

8.	Varnost pri delu, varstvo pred požarom, prva pomoč	2 + 8 + 4	
9.	Komunikacija	8 + 4p	<ul style="list-style-type: none"> • Raba slovenskega jezika 2 uri • Etična načela 2 uri
*praksa			

Tabela 1: Vsebine NPK Varnostnik.

NPK Varnostnik čuvaj

»Posebni pogoji, ki jih mora izpolnjevati oseba, ki želi pridobiti poklicno kvalifikacijo:

- Zdravniško potrdilo o zdravstveni sposobnosti za delo varnostnika čuvaja, ki ga izda zdravnik specialist medicine dela in športa;
- **Končana osnovna šola** (izpostavila T. Č.);
- Opravljeno strokovno usposabljanje za varnostnika čuvaja v skladu z zakonom, ki ureja zasebno varovanje¹¹.

Program usposabljanja določa, da usposabljanje traja 62 ur. Vsebine so razdeljene v različne sklope.

	VSEBINSKI SKLOP	ŠT. UR	DODATNA DELITEV
1.	Zasebno varovanje	12	
2.	Dolžnosti in uporaba ukrepov in drugih sredstev varnostnika	6 + 16p*	teorija + 4 ure prakse v učilnici in 12 ur prakse v telovadnici
3.	Kazniva ravnanja	4 + 2p	
4.	Sistemi tehničnega varovanja	4	
5.	Varnost pri delu, varstvo pred požarom, prva pomoč	2 + 6 + 2	
6.	Komunikacija	6 + 2	<ul style="list-style-type: none"> • Raba slovenskega jezika 1 ura • Etična načela 2 uri
*praksa			

Tabela 2: Vsebine NPK Varnostnik čuvaj.

¹¹ <http://www.nrpslo.org/katalog.aspx/75622022>, 6. 4. 2016.

Vse ostale NPK za varnostno osebje med različnimi zahtevami nimajo kakršne koli jezikovne zahteve pri izobrazbi ali izobraževanju.

NPK Varnostnik in NPK Varnostnik čuvaj imata v sklopu posebnih pogojev zahtevano najnižjo stopnjo izobrazbe – zaključeno osnovno šolo. Sem bi lahko uvrstili tudi NPK Operater VNC, ki nima zahteve po določeni stopnji izobrazbe, temveč izpolnjevanje delovnih izkušenj, kot jih določa Zakon o zasebnem varovanju. Kandidat za NPK Operater VNC mora imeti najmanj dve leti delovnih izkušenj na področju varovanja z neposrednim opravljanjem nalog varnostnega osebja. V ta okvir pa sodita tako NPK Varnostnik, kot tudi NPK Varnostnik čuvaj, kjer je zahtevana osnovna šola.

V nadaljevanju bom bolj natančno opredelila le NPK Varnostnik, čeprav je tudi pri NPK Varnostnik čuvaj v program usposabljanja vključena raba slovenskega jezika. NPK Varnostnik je tudi osnovna NPK za varnostno osebje in hkrati tudi NPK z največ izdanimi certifikati. V Čas – Zasebni šoli za varnostno izobraževanje d.o.o. je namreč od leta 2010 do vključno avgusta 2016 usposabljanje in preverjanje za NPK Varnostnik uspešno opravilo kar 389 kandidatov, NPK Varnostni menedžer 56, NPK Operater VNC 52, NPK Varnostnik čuvaj 41, NPK Varnostnik nadzornik 35, NPK Varnostni tehnik 32, NPK Pooblaščen inženir varnostnih sistemov 17, NPK Varnostnik telesni stražar 7.

2.3 NPK VARNOSTNIK

V prejšnjih poglavjih so bili precej natančno predstavljeni postopki za pridobitev posameznih NPK za varnostno osebje, pogoji za pristop k posameznemu usposabljanju za pridobitev NPK, trajanje usposabljanj in vsebinski sklopi, ki so vključeni v usposabljanja. Ti vsebinski sklopi so v programih strokovnega usposabljanja in izpopolnjevanja za posamezno NPK zapisani kot **operativni cilji**. Ker so prav cilji v zvezi z jezikom ključni del tega diplomskega dela, bom na tem mestu bolj natančno predstavila zgolj informativne in formativne cilje ter oblike in metode dela vsebinskega sklopa komunikacije pri NPK Varnostnik, kamor je vključena tudi raba slovenskega jezika.

INFORMATIVNI CILJI	FORMATIVNI CILJI	OBLIKE IN METODE DELA
Komunikacija – 8 + 4 ure (teorija + praksa)		
Kandidat za varnostnika:	Kandidat za varnostnika:	
<p>Zna komunicirati v različnih situacijah:</p> <ul style="list-style-type: none"> - pozna pomen ustrezne osebne naravnosti pri opravljanju dela in osebne kontrole v kritičnih situacijah, - pozna osnovne elemente učinkovite komunikacije z različnimi osebami (mirne, nesramne, agresivne, vinjene, cinične...) ter načine obvladovanja svojih čustev v postopkih, - pozna značilnosti delovanja množic in jih zna razvrsti na vrste, - pozna socialni in psihološki vidik množic ter osnovne dejavnike nastanka nasilnosti množice, - razume dejavnike tveganja, nadzora in vloge varnostnika na javnih prireditvah, - pozna načine obvladovanja množic. 	<ul style="list-style-type: none"> - obvlada kontrolo telesa in čustev v postopku s strankami (profesionalnost), - vzpostavi prvi stik z razburjeno stranko in jo zna s komunikacijo pomiriti, - obvlada komunikacijo in postopke z zahtevnejšimi ali težavnimi strankami na javnih prireditvah in v nočnih lokalih, - zbere potrebne podatke o izrednih in nevarnih dogodkih na prireditvenem oziroma varovanem območju ali objektu, - zna vzpostaviti ustrezen stik z množico in jo umirjati, - obvlada komunikacijo in postopke z drugimi udeleženci javne prireditve. 	<ul style="list-style-type: none"> - Pogovor, razprava, - študije primerov, - izmenjava izkušenj in primerov iz prakse, - igranje vlog.
Raba slovenskega jezika – 2 uri		
<p>Pravilno uporablja slovenski jezik:</p> <ul style="list-style-type: none"> - pozna pravila o uporabi slovenskega jezika. 	<ul style="list-style-type: none"> - Napiše zapisnik o preprečitvi iznosa neplačanega blaga, - napiše poročilo o uporabi ukrepov in drugih sredstev varnostnika, - napiše poročilo o primopredaji službe, - vodi evidence. 	<ul style="list-style-type: none"> - Pogovor, razprava, - individualne in skupinske vaje.

Etična načela – 2 uri		
Pozna etična načela: - pozna pomen profesionalnega pristopa v povezavi z načeli humanosti in spoštovanja različnosti.	- Obvlada postopek z osebo v primeru zalotitve pri kaznivem dejanju ali prekršku v skladu z etičnimi načeli, načelom humanosti in osebnega dostojanstva.	- Pogovor, razprava, - demonstracija, - simuliranje dogodkov.

Tabela 3: Operativni cilji - komunikacija.

2.3.1 Udeležba na predavanju o rabi slovenskega jezika

V okviru vsebinskega sklopa komunikacija sta torej dve šolski uri namenjeni predavanju rabe slovenskega jezika. Da bi videla, kako takšno predavanje izgleda v praksi, sem se udeležila predavanja na usposabljanju za NPK Varnostnik, ki je potekalo 14. 4. 2016 v Čas – Zasebni šoli za varnostno izobraževanje d.o.o.

Kandidati prejmejo za sklop komunikacij učno gradivo Komunikacijske veščine in stres pri delu s težavnimi strankami, ki poleg različnih elementov komunikacijskih veščin vsebuje tudi osnove pravopisa (uporabo velike začetnice in ločil ter pisanje narazen ali skupaj) (Blažič idr., 2015). Poleg priročnika so kandidati na predavanju rabe slovenskega jezika prejeli tudi dodatno učno gradivo.

Predavatelj je predavanje začel z osebno predstavitvijo, torej kako naj bi se kandidati predstavili v različnih situacijah in kako bi zapisali svoje ime (ali najprej priimek ali ime). Sledi priprava uradnega zaznamka. Predavatelj prikaže postavitev zaznamka na praznem listu, navodilo o pisanju datumov (eden izmed kandidatov pove, da se v datumih uporabljajo presledki), naslavljanju ter opozori, da morajo biti kandidati zelo natančni pri zapisovanju podatkov. Slednje predstavi tudi na primeru izgubljene denarnice (ni dovolj podatek, da smo našli denarnico, temveč je treba natančno opisati, kakšna je) in zapestnice (zlate zapestnice ali zapestnice zlate barve?). Pri zapisu uradnega zaznamka se predavatelj za trenutek preseli v predstavitev stavčnih členov, posebno pozornost posveti prislovnemu določilu, ki predstavlja sedem kriminalističnih vprašanj (Kje?, Kdaj?, Kako?, Zakaj? ...). Poudari, da je treba uporabljati kratke in jedrnate stavke. Predavatelj nato

predstavi uporabo velike in male začetnice, kandidati pa spremljajo primere v učnem gradivu. Sledi praktična naloga, kjer morajo kandidati pripraviti poročilo.

Predavanje je minilo precej hitro in moje mnenje je, da sta dve šolski uri premalo za tako obsežno področje, kot je raba slovenskega jezika, hkrati pa je potrebno osvojiti tudi pisanje poročil, zapisnikov in vodenje evidenc. Še bolj je to okrnjeno pri NPK Varnostnik čuvaj, kjer je za rabo slovenskega jezika namenjena le ena šolska ura. V Čas – Zasebni šoli za varnostno izobraževanje d.o.o. se varnostniki čuvaji priključijo predavanju, ki je namenjeno varnostnikom in poslušajo dvourni predavanje.

3 JEZIKOVNE ZAHTEVE V NPK ZA VARNOSTNO OSEBJE

V prejšnjem poglavju so bile predstavljene NPK za varnostno osebje, postopki za pridobitev posamezne NPK, posebni pogoji za pristop k opravljanju posamezne NPK, trajanje usposabljanj ter vsebinski sklopi oziroma operativni cilji. V nadaljevanju sledi predstavitev jezikovnih zahtev v NPK za varnostno osebje.

3.1 Zahtevana stopnja izobrazbe

Najnižjo stopnjo izobrazbe za pristop k usposabljanju imata NPK Varnostnik in NPK Varnostnik čuvaj, kjer je pogoj zaključeno osnovnošolsko izobraževanje. NPK Varnostnik je osnovna NPK za varnostno osebje in je predpogoj za pridobitev nekaterih drugih NPK, med njimi NPK Operater VNC. Zanje v posebnih pogojih ni zapisana stopnja izobrazbe, temveč mora imeti kandidat dve leti delovnih izkušenj, kot jih določa Zakon o zasebnem varovanju, to pa pomeni, da mora imeti opravljeno NPK Varnostnik ali Varnostnik čuvaj. Ostale NPK za varnostno osebje imajo zahtevano najmanj srednjo poklicno izobrazbo.

3.2 Raba slovenskega jezika kot operativni cilj

Po pregledu vseh programov strokovnih usposabljanj za pridobitev NPK za varnostno osebje ugotovimo, da je raba slovenskega jezika kot del operativnih ciljev predpisana le pri NPK Varnostnik in NPK Varnostnik čuvaj. Sklepamo lahko, da je vključitev rabe slovenskega jezika kot del operativnih ciljev v programih usposabljanj predpisana zgolj za tiste NPK, za katere je zahtevana najmanj osnovnošolska izobrazba.

Zakon o javni rabi slovenščine v 7. členu (jezikovno znanje) določa: »Potrebno znanje slovenščine za posamezne poklice oziroma delovna mesta v organih in službah ter pri nosilcih javnih pooblastil iz prvega odstavka 5. člena tega zakona določi Vlada Republike Slovenije z uredbo.« Prvi odstavek 5. člena pa pravi: »Državni organi in organi samoupravnih lokalnih skupnosti, izvajalci javnih služb ter nosilci javnih pooblastil, ki odločajo o pravicah ali o obveznostih in pravnih

koristih posameznikov in organizacij, uporabljajo slovenščino skladno z zakoni, ki urejajo njihove naloge in pooblastila.«

3.3 Jezikovne zahteve v katalogih strokovnih znanj in spretnosti

Po pregledu vseh katalogov strokovnih znanj in spretnosti, ki sodijo k NPK za varnostno osebje, lahko zapišem, da imata NPK Varnostnik in NPK Varnostnik čuvaj pri merilih za preverjanje (preverjanje znanja po uspešno zaključenem usposabljanju) zapisano, da komisija upošteva tudi:

- sistematičnost, jasnost, komunikativnost kandidata ter
- pravilnost, sistematičnost in jasnost odgovora po pravilih slovenskega jezika.

Zanimivo je, da je enako merilo zapisano tudi pri NPK Varnostnik telesni stražar, pri ostalih NPK pa tega merila ni. Telesni stražarji za razliko od varnostnikov in varnostnikov čuvajev v usposabljanje nimajo vključenega predavanja o rabi slovenskega jezika. Je pa za telesne stražarje potrebno imeti opravljeno NPK Varnostnik, enako velja tudi za NPK Operater VNC, ki pa merila o pravilnosti, sistematičnosti in jasnosti odgovora po pravilih slovenskega jezika nima.

Nobeno od zapisanih meril ni izločilno, zato lahko sklepamo, da kljub temu, da kandidati v nekaterih primerih ne izpolnjujejo meril, preverjanje uspešno opravijo.

3.4 Upoštevanje meril pri preverjanju – pogovor s člani komisij

Zaradi zapisanih meril, ki se navezujejo na pravilno rabo slovenskega jezika, sem govorila tudi z nekaterimi člani komisij¹², ki imajo licenco za preverjanje in potrjevanje kandidatov za varnostnika. Vse sogovornike sem vprašala, ali poznajo Katalog strokovnih znanj in spretnosti za varnostnika, ali upoštevajo pri preverjanju pisnih izdelkov in ustnih odgovorih pravila slovenskega jezika, ali vedo, da je eno izmed meril tudi pravilnost, sistematičnost in jasnost odgovora po pravilih slovenskega jezika, če so že bili kdaj v komisiji, ki je kandidata zavrnila zaradi slabe

¹² Pogovor s člani komisij za preverjanje in potrjevanje NPK Varnostnik: Igor Stošič, Boris Grilc, mag., dr. Tomaž Čas, Ljubljana, 22. in 24. 8. 2016.

rabe slovenskega jezika in koliko kandidatov bi po njihovem mnenju morale obiskati kak tečaj iz slovenskega jezika.

Vsi trije kandidati so povedali, da merila dobro poznajo, prav tako merilo, ki govori o upoštevanju pravil slovenskega jezika. Pri popravljanju pisnih izdelkov opazijo pravopisne in druge napake, vendar tega nikoli ne označujejo oziroma popravljajo. Bolj jih zanima vsebinska plat odgovora – torej znanje, ki ga pokažejo. Kljub temu, da jih (ne)upoštevanje pravil rabe slovenskega jezika moti, pa na tem področju člani komisij ne ukrenejo nič. V kolikor je kandidatov odgovor nerazumljiv, ga označijo kot nepravilnega in mu ne dodelijo točk.

Boris Grilc je mnenja, da komisija ni tista, ki bi morala ocenjevati znanje slovenskega jezika pri kandidatih. Še posebej je opozoril na dejstvo, da mora vsak, ki želi pridobiti slovensko državljanstvo, opraviti izpit iz znanja slovenščine (to določa 5. točka 10. člena Zakona o državljanstvu Slovenije). V kolikor je kandidat pridobil slovensko državljanstvo na podlagi opravljenega izpita, član komisije ne more naknadno razsoditi, da njegovo znanje slovenščine ni zadostno. Certificirano znanje slovenščine na osnovni ravni ne pomeni znanja pravopisno korektnega pisanja.

»Pravilnost, sistematičnost in jasnost odgovora po pravilih slovenskega jezika« sodi med merila, ki niso izločilna. Nihče izmed sogovornikov še ni bil prisoten v komisiji, ki bi kandidata zavrnila zaradi pomanjkljivega znanja jezika. Igor Stošič je povedal, da je imel na predavanjih v okviru usposabljanja za NPK Varnostnik srbskega državljan, ki je imel sicer pomanjkljivo znanje slovenščine, bil pa je tako motiviran, da je predavatelja prosil, naj po predavanjih ostane z njim in da govori z njim slovensko. Stošič je imel tudi izkušnjo, ko se slovenski državljan iz Prekmurja pri ustnem delu izpita ni trudil govoriti knjižno, temveč je sproščeno govoril v svojem narečju, ki ga komisija skoraj nič ni razumela.

Zanimivo izkušnjo je povedal tudi dr. Tomaž Čas, ki pravi, da so že imeli kandidata, ki je slabše govoril slovensko (imel je kubansko državljanstvo), zato so mu pri opravljanju ustnega dela izpita dovolili prisotnost tolmača, ki je lahko zgolj prevedel vprašanja. Komisija je namreč želela biti prepričana, da je kandidat vprašanje

pravilno razumel. Svoje odgovore je moral podati v slovenščini, saj Zakon o javni rabi slovenščine v 1. členu določa: »Slovenski jezik [...] je uradni jezik Republike Slovenije. V njem poteka govorno in pisno sporazumevanje na vseh področjih javnega življenja v Republiki Sloveniji, razen kadar je z Ustavo Republike Slovenije poleg slovenščine uradni jezik tudi italijanščina in madžarščina [...]«. Italijanščina in madžarščina sta uradni jezik na območjih občin, v katerih živita italijanska ali madžarska narodna skupnost (11. člen Ustave Republike Slovenije).

Vsi trije člani komisij se s slabim znanjem slovenščine na preverjanjih redno soočajo. Njihovo mnenje je, da bi moralo vsaj 10-15 % kandidatov za varnostnike opraviti še kak dodaten tečaj slovenščine, saj so varnostniki pri opravljanju svojega dela pogosto v stiku z ljudmi.

3.5 Jezikovne zahteve za pridobitev službene izkaznice

Kandidat, ki uspešno opravi usposabljanje in preverjanje za NPK varnostnik, pridobi certifikat. V kolikor želi opravljati poklic varnostnika, se mora zaposliti v zasebno varnostni družbi, ki poda vlogo na Ministrstvo za notranje zadeve, da kandidatu izdajo službeno izkaznico.

Eden izmed pogojev za pridobitev službene izkaznice je, da kandidat aktivno obvlada slovenski jezik. »Za aktivno znanje slovenskega jezika se šteje, če je prosilec na slovenski šoli pridobil najmanj osnovnošolsko izobrazbo. Prosilci, ki nimajo končanih ustreznih slovenskih šol, aktivno znanje slovenskega jezika dokazujejo s posebnim potrdilom uradno pooblaščenih izobraževalnih ustanov o uspešno opravljenem preizkusu znanja aktivnega znanja slovenskega jezika po javnoveljavnem izobraževalnem programu ustrezne stopnje v Republiki Sloveniji ali na drug način, s katerim se ugotovi aktivno znanje slovenskega jezika« (32. člen Zakona o zasebnem varovanju).

Uspešno opravljen izpit kandidatu omogoča sporazumevanje v predvidljivih govornih položajih, s katerimi se vsakodnevno srečuje, razume bistvene informacije krajših zapisanih ali govorjenih besedil in s pomočjo navodil uspe

napisati krajše besedilo. Kandidat, ki obvlada osnove slovenskega jezika, se sicer bolj preprosto izraža, a je izražanje (pisno in govorno) dovolj pravilno in omogoča nemoteno sporazumevanje. »Aktivno znanje slovenskega jezika ustreza osnovni – najnižji ravni znanja, kot jo opredeljujejo standardi znanja v izobraževalnem programu Slovenščina za tujce« (Savski, 2012: 225). Slovenščina za tujce je izobraževalni program za odrasle, ki so ga pripravili na Oddelku za slovanske jezike in Centru za slovenščino kot drugi/tuji jezik na Filozofski fakulteti in je stopil v veljavo leta 2000 (Pirih Svetina, Ferbežar, 2000/01). V letu 2014 je bil objavljen nov oziroma prenovljen izobraževalni program za odrasle Slovenščina kot drugi in tuji jezik,¹³ ki je bil nadgradnja Slovenščine za tujce. Stroka se je tako v Sloveniji kot v tujini razvijala in glede na dolgo obdobje od sprejema prejšnjega programa, objavo dokumentov, ki so v vmesnem času izšli tudi v slovenskem jeziku, je bila prenova programa nujna. Sem sodi tudi Skupni evropski jezikovni okvir: učenje, poučevanje, ocenjevanje (v nadaljevanju SEJO). Dokument SEJO določa in opisuje jezikovno zmožnost na šestih ravneh, pomeni pa pomembno izhodišče za jezikovne izobraževalne programe v mednarodnem prostoru. SEJO je univerzalen dokument, enak za vse jezike, ne glede na njihove specifikke.

Slovenščina kot drugi/tuji jezik je sicer ena »temeljnih sestavin slovenske jezikovne situacije in s tem tudi slovenskega jezikovnega načrtovanja (Stabej, 2004: 5). Slovenija je kot članica EU privlačna za priseljence, ki iščejo boljše življenjske pogoje in priložnosti za delo, danes – v času begunske krize – pa lahko pričakujemo, da bo priseljencev še več. Da bi se v novih razmerah bolje znašli, bodo morali do neke mere osvojiti tudi slovenski jezik. »Znanje slovenščine kot drugega jezika pa ima tudi simbolno vlogo, saj kaže na prepričanje govorcev, da se je slovenščine vredno naučiti zaradi kvalitet skupnosti« (Stabej, 2003: 51).

Na usposabljanja za NPK za varnostno osebje se večinoma prijavljajo kandidati s slovenskim državljanstvom.

¹³http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/odrasli/Dolgan/SDTJ_program_zadnja_3.dec14_01.pdf, 22. 8. 2016.

Osnovna raven znanja slovenščine, ki je torej zahtevana za pridobitev službene izkaznice varnostnika, brez katere svojega poklica ne more opravljati, je bila po nekdanjem programu Slovenščina za tujce primerljiva s stopnjo B1 po lestvici SEJO.

4 KRITERIJI BESEDILNOSTI IN RAZUMLJIVOSTI, PREGLED TESTOV PISNEGA PREVERJANJA IN UGOTOVITVE

4.1 SPLOŠNO

Slovenščina se od slovenščine razlikuje že pri domačih govorcih, ki smo jo usvojili kot prvi jezik in jo zaradi različnih dejavnikov tudi različno obvladujemo. »Ljudje se, ne glede na to, ali govorimo o obvladovanju prvega ali katerega koli tujega jezika, med seboj razlikujemo po svoji sporazumevalni zmožnosti – potencialnem jezikovnem znanju in sposobnostih sporazumevanja. Znanje jezika tako nikakor ni enotna kategorija« (Pirih Svetina, Ferbežar, 2005: 5). V okviru predavanj so se kandidati za varnostnike srečali s predavanjem o rabi slovenskega jezika. Pirih Svetina in Ferbežar (2005) definirata jezikovno rabo kot s sporazumevalnimi dejanji izkazano jezikovno znanje.

V naslednjem delu se bom ukvarjala s pisnimi izdelki, ki so del preverjanj za pridobitev NPK Varnostnik. Najprej bom najprej predstavila sedem kriterijev besedilnosti, ki jih v delu Uvod v besediloslovje predstavljata Robert Alain de Beaugrande in Wolfgang Dressler (1992), nadaljevala bom s kriteriji razumljivosti, ki jih v delu Razumevanje in razumljivost besedil (2012) predstavi Ina Ferbežar, nato pa sledi empirični del, kjer bom na podlagi 30 testov prikazala upoštevanje jezikovnih zahtev ter predstavila nekaj bolj in nekaj manj koherentnih in razumljivih besedil oz. odgovorov.

4.2 KRITERIJI BESEDILNOSTI

Kandidati za varnostnike pri preverjanju znanja odgovarjajo tudi na vprašanja, na katera morajo podati pisni odgovor. V nadaljevanju bom njihove odgovore obravnavala kot besedilo. De Beaugrande in Dressler besedilo definirata kot »komunikacijsko pojavitev [...], ki izpolnjuje sedem kriterijev besedilnosti« (str. 12). V kolikor katerega izmed kriterijev ne izpolnjuje, besedilo ni komunikativno in obravnavano kot ne-besedilo.

Prvi kriterij je **kohezija**. Tu »gre za način, kako so sestavine površinskega besedila, se pravi besede, kot jih dejansko slišimo ali vidimo, znotraj niza med seboj povezane. Površinske sestavine so odvisne druga od druge v skladu s slovničnimi oblikami in konvencijami, tako da torej kohezija temelji na slovničnih odvisnostih« (str. 12).

Sledi **koherenca**, kjer »gre za načine, na katere so komponente besedilnega sveta – tj. konstelacija pojmov in relacij (odnosov), na katerih temelji površinsko besedilo – medsebojno dostopne in relevantne. Pojem lahko definiramo kot konstelacijo védenja (spoznavne oz. kognitivne vsebine), ki se jo da z večjo ali manjšo enotnostjo in stalnostjo aktivirati ali priklicati v zavest« (str. 13).

Kohezija in koherenca se nanašata na materialno plat besedila, kar pa je premalo, za uspešno komuniciranje. Potrebujemo »k uporabniku usmerjene pojme, ki zadevajo dejavnost sporazumevanja prek besedil, tako glede tvorca kot glede sprejemnika besedila« (str. 15). Tretji kriterij besedilnosti je **namernost**, ki predstavlja željo tvorca, da da bi njegovo besedilo predstavljalo koherentno in kohezivno besedilo, s katerim bo svoje želje in namere uresničil. Pravzaprav bi lahko rekli, da vsako besedilo izpolnjuje kriterij namernosti, saj tvorec vedno s svojim besedilom želi nekaj doseči (podati informacijo, opozorilo ipd.). Postavi pa se vprašanje, ali bo njegov namen dosežen. To pa je odvisno od sprejemnika besedila, ki »v danem nizu pojavitev vidi kohezivno in koherentno besedilo, ki je zanj koristno ali relevantno« (str. 16). To pa je že četrti kriterij besedilnosti, ki ga de Beaugrande in Dressler poimenujeta **sprejemljivost**, ki pa lahko ob njeni omejenosti povzroči oteženo komunikacijo.

Peti kriterij je **informativnost**. Gre za »količino pričakovanosti oz. nepričakovanosti ali znanosti oz. neznanosti predstavljenih sestavin besedila« (str. 16). Avtorja menita, da je »vsako besedilo navsezadnje na neki način informativno: ne glede na to, v kolikšni meri napovedljivi utegneta biti oblika in vsebina, bo vedno mogoče znotraj njiju najti spremenljiva, ne povsem napovedljiva sporočila oz. pojavitve« (str. 17). Treba je seveda najti pravo mero informativnosti, da sprejemniku besedilo ne bo dolgočasno in bi ga zaradi tega celo zavrnil.

Predzadnji kriterij je **situacijskost**, kjer dejavniki besedilo glede na komunikacijsko situacijo napravijo relevantno. Določena besedila lahko »interpretiramo na različne načine, vendar pa je najpogosteje nameravana raba povsem očitna. Lahkota, s katero se uporabniki jezika odločajo ob takih vprašanjih, izhaja iz vpliva situacije, v kateri se besedilo pojavi« (str. 17). Lahko rečemo, da situacija vpliva na razumevanje besedila in mu daje smisel.

Zadnji kriterij je **medbesedilnost**. Sem so vključeni »dejavniki, ki povzročijo, da je uporaba določenega besedila odvisna od poznavanja enega ali več že prej poznanih besedil« (str. 18).

Kandidati, ki opravljajo preverjanje za pridobitev NPK Varnostnik, morajo prav tako upoštevati kriterije besedilnosti, da bo sprejemnik (v našem primeru torej član komisije) v tvorčevem besedilu (pisnem ali ustnem odgovoru kandidata na izpitno vprašanje) prepoznal njegovo namero in našel koherentno in kohezivno besedilo. Pri kriteriju informativnosti je sicer vsebina besedila pričakovana, saj se od kandidatov pričakuje, da poznajo odgovore na izpitna vprašanja, v kolikor želijo izpit uspešno opraviti, prav tako morajo odgovore poznati člani izpitne komisije. Prav tako pa je pri izpiti vključena medbesedilnost, saj se vprašanja navezujejo na zakone in pravilnike, ki jih mora varnostnik poznati.

4.3 KRITERIJI RAZUMLJIVOSTI

Ker so besedila lahko bolj ali manj razumljiva, Ina Ferbežar v delu Razumevanje in razumljivost besedil (2012) predstavi razumljivost kot formalno lastnost besedila in opiše sedem kriterijev razumljivosti, ki pa so pravzaprav delne lastnosti, ki lahko pomenijo objektivne kriterije pri merjenju razumljivosti besedil. Dimenzije oz. delne lastnosti je povzela in prilagodila po S. Göpferich: jedrnatost, koherenca, upoštevanje razumevalca, leksikalna in skladijska preprostost, jezikovna pravilnost in komunikativnost.

Prvi kriterij je **jedrnatost**, ki jo avtorica pojmuje kot »količino informacij in njihovo relevantnost (bistvenost) predvsem glede na namen in vsebino besedila, le deloma tudi glede na razumevalca, ki mu je besedilo namenjeno« (str. 118). Ravno zato

avtorica meni, da bi bilo namesto o jedrnatosti smiselno govoriti o informacijski zgoščenosti. Informacij je lahko v besedilu preveč ali pa celo premalo, da bi lahko vzpostavili koherentno predstavo o besedilu.

Prav **koherenca**, ki je tudi kriterij besedilnosti po de Beaugrande-Dresslerjevi opredelitvi, pa je pomemben del besedilne razumljivosti. »Razumevalec namreč besedilni svet poveže glede na lastno védenje, znanje in izkušnje, zato mora sporočevalec med drugim upoštevati naslovnika in ustrezno oceniti njegovo znanje in védenje« (str. 118). Koherenca je torej notranja stvar besedila, hkrati pa je povezana z razumevalcem besedila in »kot taka tvori nekakšno presečno množico z naslednjim kriterijem razumljivosti«, ki ga avtorica imenuje **upoštevanje razumevalca**. Gre za potencialnega ali aktualnega naslovnika, s tem da se, poleg njegovega znanja in izkušenj, upošteva tudi njegovo starost, oceno socialne vloge ter »odnos in razmerje, ki ga med sabo vzpostavljata udeleženca« sporazumevanja (str. 119). Pri tem kriteriju avtorica poudari pomembnost prilagajanja »v nekem smislu šibkejšemu razumevalcu v razmerjih med strokovnjakom in laikom, med domačim in tujim govorcem, še posebej v hierarhiziranih in institucionaliziranih situacijah« (str. 119). V našem primeru bi bili šibkejši razumevalci kandidati za varnostnike na predavanjih, v okviru izpitov pa so v vlogi razumevalcev izpraševalci, ki pričakujejo smiselne, jasne in natančne odgovore na zastavljena vprašanja.

Sledi kriterij **leksikalne preprostosti**, kjer ima glavno vlogo v procesu razumevanja besedišče. Za razumevanje besedišča ima glavno vlogo predvsem razumevalčeva izobraženost in njegova seznanjenost s temo besedila. O leksikalni preprostosti je »mogoče govoriti ob posameznih konkretnih besedilih, v konkretnih sporazumevalnih okoliščinah« (str. 121).

Kriterij **skladenjske preprostosti** se nanaša na »preprostost oz. zapletenost površinske strukture posameznih (eno- ali večstavčnih) povedi.« Sem sodi tudi logična in smiselna povezanost povedi znotraj celotnega besedila (str. 121).

Šesti kriterij je **jezikovna pravilnost**, pri čemer je mišljena skladnost z eksplicitno normo, ki je povezana s pisno uradno in javno komunikacijo. Zdi se, »da je jezikovna pravilnost oz. nepravilnost izključno stvar sporazumevalčeve jezikovne

zmožnosti«, ki se v besedilu pokaže kot odstopanje od eksplicitne norme, kot jezikovna in pravopisna napaka (str. 123). Na jezikovno pravilnost je treba gledati tudi s stališča razumevalca, ki v določenem besedilu sicer lahko zazna odstopanje od eksplicitne norme, čeprav je lahko besedilo jezikovno pravilno. »Eksplicitna norma tako v opisni kot v predpisni obliki zajema manjši del jezikovne realnosti, veliko tega, kar vsebuje, pa v realnem jezikovnem dogajanju tako rekoč ni« (Stabej, 2008: 92). Jezikovna pravilnost kot kriterij razumljivosti je smiselna le, če je v besedilu zaznana jezikovna napaka in če jezikovne napake ovirajo razumevanje. Če takšne napake ne ovirajo razumevanja, ampak so za razumevalca zgolj moteče, potem je tu večje vprašanje toleranca razumevalca (Ferbežar, 2012: 122-123).

Zadnji kriterij avtorica poimenuje **komunikativnost**, s čimer so mišljene predvsem tehnične lastnosti besedila, kot so: urejenost besedila s členjenjem po odstavkih in alinejah, opremljenost z naslovi in podnaslovi ipd. (str.123).

Kriteriji, ki jih na eni strani predstavljata de Beaugrande in Dressler ter na drugi Ferbežarjeva, se v precejšni meri prekrivajo. Koherenca in jedrnatost se prekrivata z informativnostjo, jezikovne napake in skladijska preprostost s kohezijo in tako naprej. Vsekakor je jasno, da »kršenje kateregakoli izmed kriterijev besedilnosti vpliva na razumljivost besedila« (str. 124).

Pri pregledu testov, ki so jih izpolnjevali kandidati za varnostnike, bom preverjala, v kolikšni meri jezikovne napake vplivajo na razumevanje podanih odgovorov, torej kohezija besedila oz. odgovorov.

4.4 OPIS TESTOV

Kandidat za varnostnika po opravljenem usposabljanju pristopi k preverjanju in potrjevanju. Opraviti mora pisni izpit in ustni del s praktično nalogo. Pisni izpit traja 60 minut in je sestavljen iz treh tipov nalog: pri prvih je potrebno napisati odgovor, pri drugih imajo podane tri odgovore, obkrožiti pa morajo pravilnega, pri tretjih pa imajo podanih več odgovorov, podčrtati pa morajo samo pravilne. Kandidat mora pri pisnem delu zbrati najmanj 70 točk od možnih 100 točk. Sledi ustni del, kjer

vsak kandidat prejme praktično nalogo z opisom primera iz prakse ter pripadajočimi vprašanji in nalogami. Kandidat ima nekaj časa, da na list zapiše načrtovanje in rešitev naloge, nato pa sledi ustni zagovor pred komisijo.

Na testu so naslednja navodila¹⁴:

Naloge začnete reševati, ko vam to dovoli komisija. Pazljivo preberite navodila. Če se zmotite, napisano prečrtajte, napišite pravilni odgovor in se ob njem podpišite.

Izdelek naj bo pregleden in čitljiv.

Naloge z nejasnimi in nečitljivimi rešitvami ne bodo ovrednotene.

Tekst naloge pazorno preberite in premišljeno rešite.

4.5 VZOREC PREGLEDANIH TESTOV

Pregledala sem 30 testov. Naključno sem izbrala tri izpitne roke, in sicer 7. in 8. oktober 2013 ter 27. junij 2016. Vzorec ni reprezentativen, kljub temu pa lahko naredimo določene zaključke.

4.5.1 Število, starost in spol kandidatov

Na izbranih izpitnih rokih je sodelovalo 30 kandidatov, od tega 23 moških in 7 žensk.

Najmlajši kandidati so imeli v času opravljanja preverjanja 21 let, najstarejši pa 57 let. Vsi kandidati imajo slovensko državljanstvo, 5 kandidatov ima kraj rojstva v Bosni in Hercegovini, 2 na Hrvaškem, ostali pa so rojeni v Sloveniji.

4.5.2 Stopnja izobrazbe

V poglavju o jezikovnih zahtevah sem opisala tudi zahteve o stopnji izobrazbe kandidatov za NPK Varnostnik. V Tabeli 4 so prikazani podatki o izobrazbi kandidatov pri izbranih preverjanjih znanja. Vidimo lahko, da ima kar 40 %

¹⁴ Navodila so prepisana s testa iz leta 2016 in so enaka navodilom iz leta 2013.

kandidatov, ki je pristopilo k preverjanju, zgolj osnovnošolsko izobrazbo, torej minimalno izobrazbo, potrebno za pristop k usposabljanju za NPK Varnostnik.

Datum preverjanja	Št. kandidatov	Št. kandidatov z določeno stopnjo izobrazbe				
		OŠ	III. st.	IV. st.	V. st.	VII. st.
7. 11. 2013	11	5	3	3		
8. 11. 2013	9	4	1	1	2	1
27. 6. 2016	10	3	1	3	3	
Skupaj:	30	12	5	7	5	1

Tabela 4: Število kandidatov na izpitnih rokih in njihova stopnja izobrazbe.

4.6 UGOTOVITVE NA PODLAGI ANALIZE KRITERIJEV BESEDILNOSTI IN RAZUMLJIVOSTI

Pri pregledu testov se bom osredotočila predvsem na dva besedilna kriterija, in sicer na kohezijo, pri kateri bom upoštevala tudi kriterija razumljivosti, skladske preprostosti in jezikovne pravilnosti, in koherenco.

4.6.1 Ustreznost odgovorov po kriteriju kohezije in koherence

V tem delu bom preverila, ali so besede, ki jih kandidati zapišejo v odgovore, skladske ustrezno urejene, če v odgovorih lahko zaznamo jezikovne napake in če jezikovne napake ovirajo razumevanje. Preverila pa bom tudi, ali je struktura posameznih povedi preprosta ali zahtevna.

4.6.1.1 Ustreznost izpitnih vprašanj

Ob pregledu testov sem se želela posvetiti odgovorom kandidatov na zastavljena izpitna vprašanja. Ustavila pa sem se že pri vprašanjih samih. Kot sem že omenila, je za preverjanje in potrjevanje NPK za varnostno osebje zadolžen Državni izpitni

center (RIC), ki je zadolžen tudi za splošno in poklicno maturo, nacionalno preverjanje znanja in zaključne izpite.

Rada bi opozorila, da so jezikovne nepravilnosti (predvsem pravopisne napake) prisotne tudi v številnih izpitnih vprašanjih. V nadaljevanju bom predstavila nekaj primerov.

Primer 1:

Naštejte kdaj lahko varnostnik uporabi fizično silo.

Primer 2:

Naštejte, kdaj lahko varnostnik prepreči vstop na varovano območje?

V prvem primeru so pozabili postaviti vejico, ki loči dva stavka znotraj povedi, v drugem primeru pa je vejica pravilno postavljena, vendar nas lahko zmoti vprašaj. Ali gre za vprašanje ali navodilo? Beseda naštejte je namreč velelnik, kjer bi pričakovali klicaj ali piko, v nobenem primeru pa ne vprašaja. Enako je v naslednjem primeru.

Primer 3:

Naštejte, v katerih primerih in za koliko časa lahko varnostnik zadrži osebo?

Pri številnih vprašanjih najdemo nepotrebne presledke. Nekajkrat je to dvojni presledek med besedami, nekajkrat pa tudi presledek pred končnim ločilom.

Primer 4:

Kaj pomeni pasivno in kaj aktivno upiranje varnostniku v postopku ?

Primer 5:

Naštejte sredstva za vklepanje in vezanje ter opredelite priročna sredstva .

Zavedam se, da se drobne napake pri pisanju hitro zgodijo. Dvojni presledek med besedami se hitro spregleda, nikakor pa ne moremo spregledati presledka pred ločili. Po Slovenskem pravopisu (1994: 39) ločila večinoma pišemo »brez presledka ob črki ustrezne skladijske enote ali besede (torej so levo- ali desnostična)«.

Primer 6:

Priporočljiva osebna oprema z varnostnika »interventa« je: [...].

Vejica v tem primeru ni potrebna.

Primer 7:

Priporočljiva z oprema intervencijskega vozila je ? [...].

Tudi v tem primeru je vejica ni potrebna. Poleg tega je tudi navodilo zastavljeno tako, da bi moralo na koncu stati dvopičje.

Primer 8:

Kakšen je postopek varnostnika, če dobi obvestilo da je na varovanem območju nastavljena eksplozivna naprava (»bomba«)? [...].

V tem primeru pa imamo manjkajočo vejico ter že prej omenjene dvojne presledke.

Primer 9:

Ali je varnostnik osebi dolžan pojasniti razlog za ugotavljanje istovetnosti?

- a) Samo takrat, ko oseba vztrajno zahteva pojasnilo da*
- b) Da, vedno da*
- c) Ne da. O tem, kdaj bo pojasnil razlog, se bo odločil sam da*

Pri večini vprašanj, kjer so kandidatom vnaprej podani odgovori, pri posameznih odgovorih končnega ločila ni. Zakaj je pri odgovoru c za prvim stavkom postavljena pika, za drugim pa ne? V testu 11-2012 je kar 35 vprašanj zapisanih kot zgornji primer, le eno vprašanje pa ima za vsakim podanim odgovorom tudi ločilo.

Primer 10:

Navedite vrste intervencij, ki jih izvajajo varnostniki ?

Na koncu povedi sta postavljeni dve ločili.

V testih najdemo tudi naslednje napake:

- *v skladu **z** Pravilnikom,*

- (požar, nesreča, ...),
- za varnostnika (neprebojni jopič, varnostna čelada, ...),
- prostipravnost itd.

Podobnih primerov v testih je veliko. Ali ni naloga Državnega izpitnega centra, da pripravi slovnično in vsebinsko nesporna izpitna vprašanja? Jasno je, da vprašanja za posamezna področja pripravijo strokovne komisije, vendar pa bi morali biti vsi testi jezikovno urejeni v skladu s knjižnojezikovnimi pravili. Ali je lahko komisija, ki preverja znanje kandidatov za varnostnike in upošteva merila zapisana v katalogih strokovnih znanj in spretnosti, sploh stroga do kandidatov, ko gledamo pravilnost, sistematičnost in jasnost odgovora po pravilih slovenskega jezika, ko pa to merilo ni upoštevano že pri vprašanjih?

4.6.1.2 Ustreznost odgovorov

V nadaljevanju bom predstavila nekaj vprašanj, na katera so kandidati podali pisne odgovore. Pri pregledu odgovorov ne bom preverjala, če je kandidat podal pravilen odgovor in kolikšno število točk je dosegel.

Primer 1:

6. Pojasnite, kaj pomeni načelo strokovnosti pri opravljanju nalog zasebnega varovanja?

Načelo strokovnosti pomeni da varnostnik izvaja ukrepe strokovno in humano, da pri delu uporablja strokovne prijeme, strokovne mete, da je pri svojem delu vljuden in prijazen.

Prepis:

Načelo strokovnosti pomeni da varnostnik izvaja ukrepe strokovno in humano, da pri delu uporablja strokovne prijeme, strokovne mete, da je pri svojem delu vljuden in prijazen.

Vidimo lahko, da kandidat upošteva pravopisno normo. Manjka mu le vejica v prvi povedi. Lahko rečemo, da je besedilo (odgovor) jezikovno pravilno in razumljivo.

Primer 2:

6. Pojasnite, kaj pomeni načelo strokovnosti pri opravljanju nalog zasebnega varovanja?

Da je ravnal strokovno, profesionalno, da je svoje delo opravil po zakonu, ki ga določa ~~zakon o zasebnem varovanju~~ zakon o zasebnem varovanju

Prepis:

Da je ravnal strokovno, profesionalno, da je svoje delo opravil po zakonu, ki ga določa zakon o zasebnem varovanju.

Pri tem primeru najdemo že več napak. Kandidat ne odgovori natančno na zastavljeno vprašanje, saj vprašanje sprašuje po tem, kako je nekdo opravil svoje delo, temveč po tem, kaj pomeni načelo strokovnosti. Poleg tega je tudi zapis »po zakonu, ki ga določa zakon o zasebnem varovanju« nesmiseln. Delo lahko opraviš v skladu z Zakonom o zasebnem varovanju. S tega vidika je odgovor neprimeren.

Primer 3:

6. Pojasnite, kaj pomeni načelo strokovnosti pri opravljanju nalog zasebnega varovanja?

pomeni da strokovno izvaja svoje delo, strokovno uporablja prijeme¹, mete² udarce³

Prepis:

Pomeni da strokovno izvaja svoje delo, strokovno uporablja prijeme¹, mete² udarce³.

Kljub temu, da je v odgovoru nekaj pravopisnih napak, da je kandidat s puščico v besedilo vključil manjkajočo besedo in s številkami zamenjal vrstni red besed, lahko član komisije še vedno razume, kar je želel kandidat povedati, čeprav je odgovor na meji koherentnosti.

Primer 4:

6. Pojasnite, kaj pomeni načelo strokovnosti pri opravljanju nalog zasebnega varovanja?

Da mora varnostnik pri opravljanju svojega dela ~~biti strokoven~~ mora naloge izvajati strokovno in s zakonom, ki je določen o zasebnem varovanju.

Prepis:

Da mora varno**snik** pri opravljanju svojega dela ~~biti strokoven~~ **mora** naloge izvajati strokovno in **s** zakonom_ ki je določen o zasebnem varovanju_

Vidimo, da si je kandidat med pisanjem odgovora premislil in želel odgovoriti drugače, vendar pa ni bil pozoren, zato je dvakrat vključil besedo »mora«, ki povzroči motnjo pri razumevanju besedila, poleg tega pa napravi nekaj pravopisnih napak. Tudi v tem primeru bi bil pravilen zapis, da »mora naloge izvajati strokovno in v skladu z Zakonom o zasebnem varovanju«.

Primer 5:

6. Pojasnite, kaj pomeni načelo strokovnosti pri opravljanju nalog zasebnega varovanja?

JA OPRAVI STROKOVNO, ZAKONITO, KI JE TAKO DOLOČEN ZAKON.

Prepis:

DA OPRAVI STROKOVNO, ZAKONITO, KI JE TAKO DOLOČEN ZAKON_

Odgovor kandidata je v tem primeru nerazumljiv, saj besede med seboj niso smiselno povezane. Ne vemo, (kdo) kaj opravi strokovno in zakonito. Prav tako ne vemo, na kaj se nanaša »ki je tako določen zakon«. Odgovor bi bil bistveno bolj razumljiv takole: »Da (varnostnik) delo opravi strokovno, zakonito, kot določa Zakon o zasebnem varovanju«.

Primer 1 je primer zelo dobro razumljivega odgovora, besedilo je kohezivno in koherentno. Popolno nasprotje temu pa je primer 5.

Kandidat iz primera 5 je svoj odgovor podal z velikimi tiskanimi črkami. Med vsemi pregledanimi testi je kar 40 % kandidatov odgovarjalo z velikimi tiskanimi črkami¹⁵.

V nadaljevanju predstavljam še nekaj primerov slabo razumljivih, pravopisno pomanjkljivih in jezikovno neustreznih odgovorov oziroma besedil.

Primer 6:

30. Kateri so tisti elementi, ki opredeljujejo, da je nek predmet "sumljiv"?

Da se ga varnostnik ne dotika o tem obvesti policijo, zavaruje širše območje

Prepis:

Da se ga varnostnik ne dotika, o tem obvesti policijo, zavaruje širše območje.

Je predmet sumljiv, če se ga varnostnik ne dotika? Kandidat ni podal odgovora na zastavljeno vprašanje, temveč je zapisal, kaj mora varnostnik narediti, ko najde sumljiv predmet. Morda kandidat ni razumel vprašanja, ali pa je vprašanje razumel, vendar nanj ni znal odgovoriti in je zato napisal nekaj, kar je znal in se do neke mere navezuje na vprašanje. Pozabil je tudi na vejico in piko.

Primer 7:

30. Kateri so tisti elementi, ki opredeljujejo, da je nek predmet "sumljiv"?

PREDMET JE SUMNLJIV ČE SE NAHAJA NA MESTU KJE NIKDO NE VE ZAKAJ SE TAMO NAHAJA

Prepis:

PREDMET JE SUMNLJIV, ČE SE NAHAJA NA MESTU, KJE NIKDO NE VE ZAKAJ SE TAMO NAHAJA.

¹⁵ Velike tiskane črke lahko uporabljajo, da bo njihovo besedilo bolj čitljivo, morda pa kandidati ne obvladajo pisanih in malih tiskanih črk, hkrati pa se tako izognejo težavam z velikimi začetnicami.

Kandidat ne upošteva pravopisne norme. Ne uporablja ločil, nekatere besede niso slovenske, prav tako pa uporabi tudi črki, ki ju slovenska abeceda ne pozna, in sicer nj in lj. Besedilo je nekoherentno in z nekaj popravki bi bilo bistveno bolj razumljivo: »Predmet je sumljiv, če se nahaja na (nenavadnem?) mestu in nihče ne ve, zakaj se tam nahaja«.

Primer 8:

30. Kateri so tisti elementi, ki opredeljujejo, da je nek predmet "sumljiv"?

to so tisti predmeti če
nihče ne ve čigavi so i
od kod potekajo (prihajajo)

Prepis:

to so **to**si predmeti_ če nihče ne ve čigavi so i od kod potekajo (prihajaju_

Tudi ta kandidat ni upošteval pravopisne norme. Stavek prične z malo začetnico, ne uporablja ločil, nekatere besede niso slovenske. V tretji besedi nismo prepričani, ali je kandidat zapisal i ali o. Besedilo je precej nekoherentno in z nekaj popravki bi bilo bistveno bolj razumljivo: »To so tisti predmeti, za katere nihče ne ve čigavi so in od kod prihajajo«.

Primer 9:

30. Kateri so tisti elementi, ki opredeljujejo, da je nek predmet "sumljiv"?

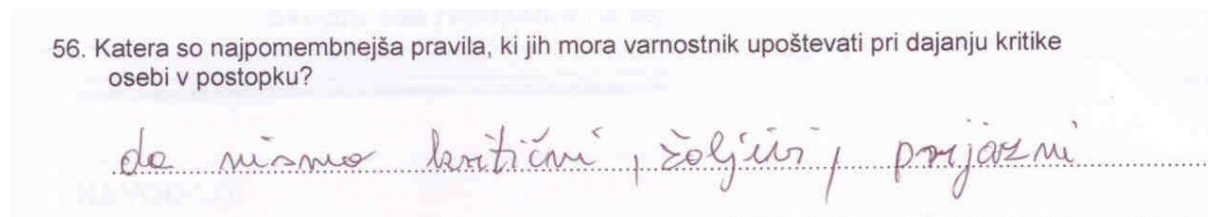
ČE SE NE VE ČIGAVI JE - KDO GA JE PRINESO
ZAVAROVA KRAJ, EVAKUIRAT LJUDI, POKLICAT
POLICIJO - VANOSNO NADZORNI CENTA

Prepis:

ČE SE NE VE ČIGAVI JE - KDO GA JE PRINESO_ ZAVAROVA KRAJ,
EVAKUIRAT LJUDI, POKLICAT POLICIJO - **VANOSNO** NADZORNI CENTA_

V prvem delu kandidat odgovori na vprašanje: »Če se ne ve, čigav je oziroma kdo ga je prinesek«, nato pa opisuje kaj je potrebno narediti v primeru, ko varnostnik najde sumljiv predmet. Tudi v tem primeru lahko govorimo o nekoherentnem besedilu. Kandidat namreč ne uporablja ločil, uporabi tujo črko l, izpušča črke in uporabi napačne končnice.

Primer 10:

Prepis:

da nismo kritični, žaljivi, prijazni

Primer 10 kaže na nezbranost kandidata pri podajanju odgovora. Pri naštevanju namreč nehote zapiše, da varnostniki ne smejo biti prijazni. Ne uporabi velike začetnice na začetku povedi, prav tako ni končnega ločila.

Za večino predstavljenih primerov bi lahko rekli, da je kohezija šibka in da je kriteriju kohezije komaj zadoščeno. To še posebej velja za primere 5, 7, 8, 9. Nekateri odgovori so sicer jezikovno pravilni, vendar pa niso relevantni, saj ne ustrezajo zastavljenemu vprašanju. Lahko bi rekli, da ni upoštevan kriterij jedrnatosti, kjer je pomembna količina informacij in njihova relevantnost glede na namen in vsebino besedila.

5 ZAKLJUČEK

Po pregledanih katalogih strokovnih znanj, Zakonu o zasebnem varovanju, različnih pravilnikih, ki urejajo področje zasebnega varovanja, strokovnih usposabljanj za pridobitev NPK za varnostno osebje ter izpitnih testih lahko rečem, da so jezikovne zahteve, določene pri NPK za varnostno osebje, na precej nizkem nivoju. Če se osredotočim na varnostnika, ki je najpogostejša NPK za varnostno osebje, je potrebno poudariti, da je pogoj za pristop k usposabljanju osnovnošolska izobrazba in kar 40 % kandidatov, ki jih je bilo vključenih v mojo raziskavo, je imelo zgolj osnovnošolsko izobrazbo. NPK Varnostnik in NPK Varnostnik čuvaj sta edini NPK za varnostno osebje, ki imata pri vsebinskem sklopu komunikacije vključeno tudi predavanje rabe slovenskega jezika – varnostnik dve šolski uri, čuvaj le eno šolsko uro. Informativni cilji predavanja opredelijo, da mora kandidat pravilno uporabljati slovenski jezik in da pozna pravila o uporabi slovenskega jezika. Formativni cilji pa določajo, da mora kandidat znati napisati različna poročila in zapisnike ter voditi evidence. Vse to v zgolj dveh šolskih urah? Sama sem se udeležila enega predavanja in ugotovila, da je časa premalo. Moje mnenje je, da bi morale biti vsaj štiri šolske ure, da bi imeli kandidati dovolj časa za pravila o uporabi slovenskega jezika (osnove pravopisa, skladnja itd.) in navodila za pisanje zapisnikov in drugih podobnih besedil. Vsekakor je pomembna praksa, zato bi morali kandidati izdelati čim več pisnih izdelkov.

Čeprav sem se v diplomskem delu posvetila predvsem pregledu testov in odgovorom, ki so jih podali kandidati, sem opazila tudi, da so sama navodila pri izpitnih vprašanjih vsebovala veliko pravopisnih napak. Zaskrbljujoče je, da za pripravo testov skrbijo na Državnem izpitnem centru, kjer si tovrstnih izdelkov ne bi smeli privoščiti.

Kot sem napovedala v uvodu, so kandidati na vprašanja podali različne odgovore – bili so bolj ali manj jezikovno pravilni, ponekod je bilo napak več, ponekod manj, največkrat so manjkala ločila. Kjer je bila jezikovna pravilnost izjemno šibka, je bilo oteženo tudi razumevanje odgovora, lahko bi rekli, da je bilo takšno besedilo slabo koherentno in kohezivno. Manjše jezikovne napake seveda niso odločilne za

razumevanje besedila, seveda pa je od posameznika odvisno, ali takšno besedilo sprejme ali zavrne. Za člane komisije lahko na podlagi pregledanih testov rečem, da pri kandidatih iščejo znanje in da kljub pomanjkanju pravilne rabe slovenščine upoštevajo pravilne odgovore.

LITERATURA

1. Beaugrande, Robert Alain de, Dressler, Wolfgang, 1992: Uvod v besediloslovje. Ljubljana: Park.
2. Blažič, Mitja idr., 2015: Komunikacijske veščine in stres pri delu s težavnimi strankami. Ljubljana: Čas – Zasebna šola za varnostno izobraževanje.
3. Čas, Tomaž, 2014: Priročnik za usposabljanje in izpopolnjevanje varnostnega osebja. Ljubljana: Čas – Zasebna šola za varnostno izobraževanje.
4. Ferbežar, Ina, 2012: Razumevanje in razumljivost besedil. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.
5. Pirih Svetina, Nataša, Ferbežar, Ina, 2000/01: Izobraževalni program za odrasle Slovenščina za tujce. *Jezik in slovstvo*, Letnik 46, št. 5.
6. Pirih Svetina, Nataša, Ferbežar, Ina, 2005: Slovenščine tujejezičnih govorcev. *Jezik in slovstvo*, Letnik L, št. 6.
7. Pravilnik o izvajanju strokovnega usposabljanja in izpopolnjevanja varnostnega osebja (Uradni list RS, št. 24/12).
8. Pravilnik o načinu in postopku preverjanja in potrjevanja nacionalnih poklicnih kvalifikacij (Uradni list RS, št. 67/15).
9. Pravilnik o sestavi komisij za preverjanje in potrjevanje nacionalnih poklicnih kvalifikacij ter o načinu in postopku za pridobitev in izgubo licence (Uradni list RS, št. 37/10).
10. Savski, Simon, 2012: Zakon o detektivski dejavnosti (ZDD-1) s komentarjem; Zakon o zasebnem varovanju (ZZasV-1) s komentarjem. Ljubljana: GV Založba.
11. Slovenski pravopis. 1, Pravila. SAZU in Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU. Ljubljana: DZS, d.d., 1994.

12. Stabej, Marko, 2003: Bo en jezik dovolj? Vidovič Muha, A. (ur.) *Slovenski knjižni jezik – aktualna vprašanja in zgodovinske izkušnje*. Ljubljana: Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik pri Oddelku za slovenistiko Filozofske fakultete.
13. Stabej, Marko, 2004: Slovenščina kot drugi/tuji jezik in slovensko jezikovno načrtovanje. *Jezik in slovstvo*, Letnik XLIX, št. 3-4.
14. Stabej, Marko, 2008: Kako pa govoriš? Vitez, P. (ur.): *Spisi o govoru*. Ljubljana: Znanstvenoraziskovalni inštitut Filozofske fakultete.
15. Ustava Republike Slovenije (Uradni list RS, št. 33/1991).
16. Zakon o državljanstvu Republike Slovenije (Uradni list RS, št. 24/2007).
17. Zakon o javni rabi slovenščine (Uradni list RS, št. 86/2004, 8/2010).
18. Zakon o nacionalnih poklicnih kvalifikacijah (Uradni list RS, št. 1/2007).
19. Zakonu o zasebnem varovanju (Uradni list RS, št. 17/2011).

Spletni viri:

1. Center RS za poklicno izobraževanje: Nacionalne poklicne kvalifikacije. Pridobljeno 7. 4. 2016: <http://www.cpi.si/nacionalne-poklicne-kvalifikacije.aspx>
2. Čas – Zasebna šola za varnostno izobraževanje: Nacionalne poklicne kvalifikacije, usposabljanje. Pridobljeno 6. 4. 2016: <http://www.varnostnoizobrazevanje-cas.si/sl/content/nacionalne-poklicne-kvalifikacije/usposabljanje-npk.html>
3. Čas – Zasebna šola za varnostno izobraževanje: Nacionalne poklicne kvalifikacije, portfolio. Pridobljeno 9. 4. 2016: <http://www.varnostnoizobrazevanje-cas.si/sl/content/nacionalne-poklicne-kvalifikacije/portfolio.html>
4. Ministrstvo za notranje zadeve RS: Zasebno varovanje, usposabljanje. Pridobljeno 7. 4. 2016: http://www.mnz.gov.si/si/mnz_za_vas/zasebno_varovanje_detektiv/zasebno_varovanje/usposabljanje/
5. Nacionalno informacijsko središče: Katalog strokovnih znanj in spretnosti – varnostnik. Pridobljeno 6. 4. 2016: <http://www.nrpslo.org/katalog.aspx/00107721>
6. Nacionalno informacijsko središče: Katalog strokovnih znanj in spretnosti – varnostnik čuvaj. Pridobljeno 6. 4. 2016: <http://www.nrpslo.org/katalog.aspx/75622022>
7. Republiški izpitni center: Nacionalne poklicne kvalifikacije, certifikat. Pridobljeno 8. 4. 2016: <http://www.ric.si/kvalifikacije/certifikat/>
8. Republiški izpitni center: Nacionalne poklicne kvalifikacije, splošne informacije. Pridobljeno 8. 4. 2016: http://www.ric.si/kvalifikacije/splosne_informacije/

9. Slovenščina kot drugi in tuji jezik. Pridobljeno 21. 8. 2016:

http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/odrasli/Dolgan/SDTJ_program_zadnja_3.dec14_01.pdf

10. Zbornica za razvoj slovenskega zasebnega varovanja: Nacionalne poklicne kvalifikacije. Pridobljeno 11. 4. 2016:

<http://www.zrszv.si/index.php/izobrazevanje/poklicno-usposabljanje/nacionalne-poklicne-kvalifikacije>

Kazalo tabel:

- **Tabela 1:** Vsebine NPK Varnostnik.
- **Tabela 2:** Vsebine NPK Varnostnik čuvaj.
- **Tabela 3:** Operativni cilji - komunikacija.
- **Tabela 4:** Število kandidatov na izpitnih rokih in njihova stopnja izobrazbe.

IZJAVA O AVTORSTVU DIPLOMSKEGA DELA

Spodaj podpisana **TINA ČAS**, vpisna številka 18001162, sem avtorica diplomskega dela z naslovom **JEZIKOVNE ZAHTEVE V NACIONALNIH POKLICNIH KVALIFIKACIJAH ZA VARNOSTNO OSEBJE**.

S svojim podpisom zagotavljam, da:

- sem diplomsko delo izdelala samostojno pod mentorstvom red. prof. dr. Marka Stabeja,
- soglašam z javno objavo elektronske oblike diplomskega dela na spletnih straneh FF.

Ljubljana, _____

Podpis: _____